

עבודה מסכמת: תקופות פרהיסטוריות בסין

1.

שטחה של סין כיום עומד על שטח של 960000 קמ"ר, אשר מהווה שישה וחצי אחוזים מן השטח היבשתי של כדור הארץ. נכללים בה שטחי שטח שונים, ממישורי חוף, עמקי נהרות ורכסי הרים במזרח ועד לרמת ההימליה במערב. אזור המזרח הינו מיושב יותר מאשר המערב, והדבר נכון לתקופות קדומות יותר כמו להיום, ונובע מן הסיבות הטופוגרפיות אשר יפורטו להן. מבחינה גיאולוגית נוכל לומר כי סין כוללת מגוון רחב של תוואי שטח, החל מרכסים שבגובהם מגיע עד 4 אלפים מטרים. הדבר הוביל לכך שמרבית הנהרות זורמים ממערב למזרח ונשפכים לאוקיינוס השקט. הדבר גורם לכך שהקרקות הינם טובות יותר לחקלאות באזור המזרח לעומת המערב הצחיח ורווי ההרים.

סין מורכבת משני תתי לוחות טקטוניים. האחד הוא המאסיב סינו קוריאני ודרום מזרח סין. לפני 350 מיליון שנה שני הלוחות היו מופרדים על ידי אוקיינוס אשר היה ביניהם. תהליך הדרגתי הביא לכך שהם חברו יחדיו כאשר לוח דרום סין עולה על הלוח מאסיב סינו קוריאני ויצר את ההרים והרמות של דרום סין. כלומר, כתוצאה מהתנגשות של הלוח הטקטוני של תת היבשת הודו ביבשת האירו אסיאנית. נוצרו הרכסים והנהרות של סין אשר יורדים מן ההימלאיה. מצב זה התקבע בתקופה של לפני 65 מיליון שנים. כיום סין ממוקמת רק על הלוח המאסיב סינו קוריאני עקב תופעה אשר נקראת בריחת היבשות שבה הלוח הדרום סיני גלש מזרחה. אותם רכסי הרים ונהרות, אשר נוצרו בעקבות התנגשות היבשות, מחלקים את סין לרצועות רוחב טופוגרפיות. רכס ההרים צ'ין לינג מפריד בין אגן הנהר הצהוב לנהר היאנג דזה ומחלק את מרכז סין לצפון ודרום. בצפון סין ממוקמים רכסי הטאי חאנג והיאן אשר תוחמים את המישורים של צפון סין ומפרידים אותם מאזורי הערבה והיערות. דרום סין קיים רכס הנאן לינג אשר מפריד בין אגן היאנג דזה ובין האזורים הטרופיים של סין. רוב חלקה המערבי של סין מכוסה הרים הולכים וגבהים עד לרמת ההימליה בעוד רוב העמקים מרוכזים בחלקה המזרחי של סין.

המבנה הטופוגרפי השפיע רבות על המגעים בין האוכלוסייה אשר נמצאה באזורים השונים בסין. התנועה למרחקים ארוכים התבססה בעיקר על תנועה באזורי הנהרות ועל דרכים לאורך ערוצי הנהרות. מאחר ונהרות סין, למעט מצפון ליאנג דזה, זורמים ממערב למזרח, הקשרים בין המערב למזרח היו נוחים יותר מאשר הקשרים שבין צפון ומערב. תופעה זו הקשתה על איחוד סין והקלה על היפרדות מחודשת של האזורים הדרומיים לאחר האיחוד. מאחר וכפי שצוין לעיל העמקים מרוכזים בחלק המזרחי של סין, הם כוללים תשעים אחוזים משטחי הקרקעות של סין למרות שהם מהווים רק כשליש משטחה של סין. עובדה זו גרמה לכך שמרבית האוכלוסייה של סין מרוכזת בעמקים הפוריים של חלקה המזרחי.

מבחינה אקלימית קיימות עדויות ארכיאולוגיות על תמורה משמעותית מבחינת האקלים בסין. בתקופת הפלסיטוקן הייתה חוסר יציבות ברמת הפחמן דו חמצני באטמוספירה אשר הביא לתנודות אקלימיות עד לתקופה של הוולקן הקדום, כפי שהדבר נמצא בנאנ גואנג טו, אתר המתוארך לשנים 10,500 ועד 9000 לפני הספירה, ובאתרים נוספים של הוולקן הקדום. בשל גודלה הנוכחי של סין מתקיימים, לאחר תקופה זו נוצרו בה כמה אזורים אקלים שונים. ניתן לחלק את סין לרצועות רוחב אשר חוצות אותה ממזרח למערב.

ככל שמצפינים האקלים נעשה יבש וקר, ההבדלים בין העונות קיצוניים יותר וכמות המשקעים יורדת. גורמים אלה משפיעים על סוגי הגידולים שניתן לגדל בכל אזור, על משך העונה החקלאית ועל מספר היבולים שניתן להפיק מן הקרקע. כמו כן הם משפיעים גם על ארוחות החיים, סוגי הלבוש והמגורים ועל היבטים נוספים של האוכלוסייה אשר התפתחה באותם האזורים. עדויות ארכיאולוגיות ואפיגרפיות מעידות על כך שבתקופת שושלת שאנג, בין השנים 1550-1046 לפני הספירה שרר בסין אקלים חם ולח יותר מאשר בתקופות מאוחרות יותר. חלוקה אקלימית נוספת שניתן לחלק את סין היא גם בין המזרח ובין המערב. המזרח נהנה מן ההשפעה הממתנת של הקרבה לאוקיינוס השקט בעוד המערב סובל מהשפעת הגוש היבשתי של יבשת אסיה. מעלות החום מתוננות יותר במזרח מאשר במערב וגם כמות המשקעים רבה יותר מאשר במערב.

את רצועות האקלים של סין ניתן לחלק לארבע רצועות אקלים. רצועת האקלים הצפונית היא רצועה של מדבריות ויערות מחטניים וערבות עשב. היא משתרעת בין חבל הלונג גיאנג ובין סין גיאנג. ברוחב חלקיה של רצועה זו יורדים פחות מ-200 מילימטר של גשמים בשנה. במהלך השנים לא אפשרו התנאים האקלימיים את קיומה של חקלאות מסודרת. ואנשי האזור לרוב היו ציידים אשר חיו חיי נוודות. אורח חיים זה היה גורם חשוב ביצירה של קשרים אשר נוצרו בין סין ומקומות אחרים בעולם. יש לציין כי גם השלטון המרכזי של סין שלט באזור זה באופן רופף בלבד במשך תקופות ארוכות בהיסטוריה. רצועה שניה היא רצועת האקלים של אגן הנהר הצהוב.

כיצד ניתן לקשר בין התנאים אשר תוארו לעיל ובין ההתיישבות האנושית? אזור אגן הנהר הצהוב נחשב לערש התרבות הסינית. את תנאי האקלים ניתן להגדיר כשחונים למחצה וכל שנה יורדים באזור זה מ-250 ועד 750 מילימטר של משקעים בכל שנה. באזור חקלאות מפותחת יותר כאשר תקופת הגידול נמשכת כחצי שנה. מפעלי השקיה אשר העבירו את מי הנהרות הקיימים באזור הגדילו את התפוקה של היבול ובכך אפשרו את צמיחתו של האזור כאזור החשוב בסין. רצועה אקלימית שלישית היא רצועת האקלים של נהר היאנג דזה. רצועה זו היוותה את המרכז הכלכלי של סין. האקלים נוח יותר מאשר הרצועה של אגן הנהר הצהוב ויורדים כמויות גדולות של משקעים אשר יכולות להגיע ל-1500 מילימטר בשנה. עובדות אלו הפכו את האזור לנוח מאוד לחקלאות כאשר הגידול העיקרי היה אורז. בניגוד לרצועת האגן הצהוב, באזור לא התפתחו מפעלי השקיה באותו סדר גדול, והם לרוב היו מפעלים מקומיים יותר. הרצועה הרביעית היא רצועת האקלים הדרומית בעלת טמפרטורה נוחה באופן יחסי וכמות משקעים גדולה.

תנאים אלו הפכו את האזור לכזה אפשר מאפשר גידולים במשך כל השנה אולם בשל העובדה כי האזור סובל משטיפונות וריבוי צמחייה ועמקים האזור התאפיין בחדירה איטית בלבד של החקלאות המאורגנת. החלוקה האקלימית של סין למעשה הינה תמונת מראה של התפתחות התרבות והחברה בסין. באזורים הנוחים יותר התפתחה ערש התרבות הסינית ובאזורים הצחיחים יותר, אשר מקשים על קיום חקלאות סדירה, ההתפתחות הייתה איטית יותר. סקירה של תפוצת התעשיות המיקרוליתיות בסין הראתה כי תעשיות אלו היו נפוצות בקרב האזורים אשר תוארו לעיל בתור אזורים נוחים יותר להתיישבות. כלומר בשאלה האם בני אדם מעצבים